

RUNAKUNA RESPETACHIKUNANPAQ LEY RURAPĀKONQAN KAYNUYMI QALAYKUNAN

[Preamble]

Lapan runa libri kananpaq, mana pipis runa masinta jarupĉnanpaq, juchayoqta kastigananpaq, juchaynaq mana kastigasha kananpaq, piwansi runa masinwan mana pelyar mana liytur kushisha kawapĉkunapaq kay pachach’u, mayna kaykan rurashana runa kayninta mana qech’ unanpaq, chaynuy lapan iwal-la kananpaq, lapan runa chay kastanuyla kananpaq;

Runakuna respetachikunapaq kanqanta mana reqermi y rikaykarpis jarukuypa ushayninpa mana kaqkunata rurasha, kanan chayta rikaykurmi rabyanasha. Lapan runakuna alich’u kananta munarmi kaynuy willakuykan. Kay rasunpa ali kawayman lapan runakunapis yaykunan, mana imapitasi manchakular, mana imapitapis pishipakular kushisha kawapĉkuchun. Chay munanqannuy parlapĉkonqan y munanqannuymi yĉrakĉrenqa.

Kaynuymi rurakanman rasunpa runakuna respetasha kananpaq. Chaynuypa runakuna mana kontran kayta yarpanqachu mandukunapaq ali ruraptenqa. Y mana alĉi ruraqkunata qarqonapaq.

Chaynuymi imata ruranchipĉsi rurakasha wakin nasyunkunawansi ali imach’ĉsi yanapĉnakur imata rurarsi kawananchipaq mana liytur mana pelyar kushisha.

Lapan nasyunkuna chaych’ĉraq eskribipĉkusha yĉrakuyrinta, rasunpa alim shumaq alim nipĉkusha runakuna imanuy respetachikunapaq kaykaqta, lapan runakuna alipaq rikasha kananpaq kanqanta musyar. Chaynuy olqo ni warmi kaqpis juknin jukninpis iwal respetasha kananpaq. Chaynuy willakasha lapan kawaq runakunapaq imatapis ali rurayta y mas ali libri runa kawananpaq.

Lapan runakuna nasyunkunapita qotukaqkuna nipĉkusha rasunpa kay kumplikanqa. Lapan chaych’u nasyunkuna kaq shumaq respetĉnakunapaq. Chaynuy imach’ĉsi kuyanakur willanakur imasi libri ali kaqta rurakĉrinanpaq y

Lapan runapis juk yarpayla respetachikunapaq y mas libri lapanta shumaq rasunpa kumplichinanpaq;

ASAMBLEA GENERAL NIRAN ENTERO MUNDUCH’U

RUNAKUNAPAQ KAYNUYMI WILLAKUN KAY LEYKUNA RUNAKUNA IMANUY RESPETACHIKĀRINANPAQ KANQAN

Lapan juk yarpaylaman yarpananpaq, marka nasyunkuna uch’ĉkun imanaypasi lapan runakuna mandukuna chayman yĉrakur rurapĉkunapaq. Lapan yĉrakur yach’ achinakunapaq, runa imanuy respetachikunapaq y libri imapitapis kananpaq. Chaynuy yarpĉnan imasi ali rurayta nasyunninch’u juk nasyunkunawan. Chaymi kaykunataqa lapan musyapĉkun y rasunpa rurapĉkun. Chaynuymi lapan nasyunkunapita qotukaqkunaqa rurapĉkun, y wakinkaq nasyunkunapa rurinch’u kaq markakunapis.

JUK KAYNUYMI NISHA (1)

Lapan runa kay pachach’u yurin libri kawananpaq, lapanchinuy iwal respetasha kananpaqmi, mana pipis jarupĉnanpaq, lapanpis iwal yarpach’akuy yach’aqmi, alita mana alita tantiyar kawananpaq. Chaynuy runa masinwan juknin jukninwan kuyanakur kapĉkuchun

ISHKAY KAYNUYMI NISHA (2)

Lapan runakunam libri kananpaqmi kay willakuych’u willakun. Chaynuylam ima kasta kaptinpis> ni yana ni yoraq kaptinsi, warmipĉpis ni olqopĉpis, ni imaniraq rimaych’u parlakuptinpis, ni imaman yĉrakuptinpis, imanuy yarpaynin kakuptinpis, may nasyunch’u yurisha kaptinpis, pobre kayman ni kapoqniyoq kayman yurisha kaptinpis, imanuykarpis runa respetasha kachun.

Jinarkur manam pipis juk niraqmi kay nenqachu nasyunninch’u mandanqanwan respetachikĉriptin y wakin nasyunkunawanpis wakin runakunapita, wakin nasyun runakunapaq nenqanpita y nasyunkunach’u imanuy mandananpaq jaqepanqam mandaqnin, mana kikilankunapita kananpaq, mana imasi fiyupa ĉakachinanpaq mandukuna nasyunninch’u.

KIMSA KAYNUYMI NISHA (3)

Lapan imaniraq karpis runakuna kawananmi respetachikur y libri munayninch’u y mana imapitasi manchakular.

CH’USKU KAYNUYMI NISHA (4)

Manam pipis aronqanchu mana pĉgaptinqa. Chaynuy mana imantasi rurachikunqachu nirantisha runantanuy aruchikuyta. Chaynuy rurachikuyqa kananqa manam kanchu. Kananqa manam kanchu maych’u chaych’ĉsi.

PICHQA KAYNUYMI NISHA (5)

Manam pipis kanqachu somaq maqasha, fiyupa ĉakachishaqa, ashlishaqa mana ali kanqankamaqa mana lrunata jĉnaqa.

SOQTA KAYNUYMI NISHA (6)

Lapan runapaq kanmi maych’u chaych’u karpis respetanakunan y ali runapaq rikasha kanan, wakin runakuna kanqannuy.

QANCH’IS KAYNUYMI NISHA (7)

Lapan runapĉsi iwal-lam mana jarupĉnakunapaq kaykĉqa, manam wakinkaqpĉqa achkachu ni wakin kaqpĉqa walkalachu, kay mana jarupĉnanpaq kaqwanqa iwal mana jarupasham kanqa. Lapanpis chaynuy mana jarupasha, kuydasha, mana ch’eqnipasham kanqa. Alikaq runata respetĉchenqa y mana ali ruraq runata kastiganqa. Kay runa mana jarupĉnakunapaq lapan nasyunpita qotukaykur rurakanqanta manam pipis amachayta pwendinchu chaywan respetachikuptin.

PUSAQ KAYNUYMI NISHA (8)

Lapan runa mana jarupĉnakunapaq kaykanqannuy mana rurapĉkuptenqa, o “pipis manam chaynuychu, pitaq nin” chayta niptenqa aywachun jatun kaq manduman kijakunapaq. Chay mandu chaych’u mana jarupĉnakunapaq kanqantanuy ninanpaq chay jarupaq runata.

ISQON KAYNUYMI NISHA (9)

Manam pitapis yanqa juchaynaqta kikinpa munaynilanpitaqa wich’qanqachu karselkunaman munanqan ĉrakama. Chaypita manam pipis qarqonqachu maypita maych’u kanqanpitasi manarĉsi shumaq musyaykorqa.

CH’UNKA KAYNUYMI NISHA (10)

Lapan runapĉmi kaykan mana jarupanakunapaq, wakin jarupaptin iwal respetĉchikunapaq. Juk runa runamasinta imasi pasaptin willakĉrinman lapan mayananpĉmi kijakuy rurakĉnanpaq. Jatunsaq mandukuna imanuy kanqantasi rikananpaq, imanuy respetĉchikunapaq kanqanta ninanpaq. Rasunpa o yanqa kanqanta musyananpaq jatun karselman ch’urakoq mandukuna.

CH’UNKA JUKNIN KAYNUYMI NISHA (11)

Pi runatapis mana “juchĉkushata juchĉkusham” niptin mana rurankanta respetachikunanmi, manarĉsi pipis rikaq o “rasunpam qam rurashkanki” nenqankamaqa jatunsaq mandukunach’u kejakushana qarqa. Chaykama chay runa kuydasham kanman manarĉsi rasunpa juchayoq kanqan musyakanqankama.

Manam pipis juchĉkonqanpita mastaq ninmanchu pitapis nasyunninch’u o juk lĉdu nasyunch’usi, juchanta tariparurqa mananam chay juchĉkonqan masmanqa ĉakananpaq ch’urasha kanqachu pitapis ni imapitapis.

CH’UNKA ISHKAYNIN KAYNUYMI NISHA (12)

Manam pipis mana kaqrita pitapis turyapanmanchu ali kakoqta manam washanta rimanmanchu jukpata, ni ima aykapitasi ni imawansi. Chaynuy wasinch’u kastankunawan ali tiyakoqta ni mayqantasi, ni kartan apachikongankunach’ĉsi. Lapan pi runapĉpis manam yanqaqa imatasi rimanmanchu. Chaymi ali kakoqta turyapaptenqa kanmi runata mana jarupĉnanpaq rurakanqan, kijakur chaywan respetachikunapaq.

CH’UNKA KIMSAN KAYNUYMI NISHA (13)

Pi runapis nasyunnin rurich’u munanqanpam purikonqa manam pipis amachanqachu. Chaynuy nasyunnin rurich’u may markach’ĉpis munanqanch’u akraykur wasinta ruraykur tiyakuchun.

Lapan runam libri nasyunninpita juk lĉdo nasyunman yarqoyta munarqa yarqonanpaq. Nirkorqa kanqalan nasyunninman kutiyta munaptinsi.

CH’UNKA CH’USKUN KAYNUYMI NISHA (14)

Pi runasi imapitasi qatikach’aytukusha qarqa maypasi ali kananpaq asheq aywakunmanmi juk lĉdu nasyunkunaman chaych’u ali kawananpaq.

Kayqa manam mana alita ruranqanpita kijakuptin qeshpeqkunapächu, kay mana jarupänapaq rurashakunata, ni kay ley rurasha kaqkunata mana ruray munaqpächu, ni mana käsuy munaqpächu. Lapan nasyunpita qotukaykur rurapäkonqanqa.

CH'UNKA PICH'QAN KAYNUYMI NISHA (15)

Lapan runam juk nasyunman ch'ayarqa iskribikunan chay kanqanch'u markänu kayta munarqa.

Manam pipis amachanmanchu juk runa nasyunninman iskribikuyta munaptin, ni nasyunninpita juk lädo nasyunman ashukuyta munaptin.

CH'UNKA SOQTAN KAYNUYMI NISHA (16)

Lapan runa olqopis, warmipis naqana uch'anman yarpayninman ch'ayarnaqa munarqa kasarakunqam. Lapanpämi imanirag kastapäsi ni yana ni yoraq, may nasyun runa karpis ni imaman yarakoq karpis. Chaynuyqa yarina juk familia juk wasita ruraykur tiyakärianan, kasararkur y kasaranganpita rakikarpis lamitä pura rakipanakärianan iman aykankunatasi.

Kasarakorqa kasarakärianan shumaq ishkankuna munanakärir-rämi. Ishkanpasi mana amachaq kaptinrämi, ishkankuna pipitasi mana amachasha kanan.

Kasarakärenqan junaqpita rikakan juk familyanam. Chayta ruran lapan runa warmi kay pachach'u tiyag, tiyapäakunqanpita walka walkala achkamanna mirapäkun, kayta respetachinanpaq imasi kaptin kanqa familyanmi y nasyun mandukunam.

CH'UNKA QANCH'ISNIN KAYNUYMI NISHA (17)

Lapan runapis respetachikonqam mana runa masin jarupänapaq ima aykanpitasi kikinpa kananpaq, masta munarqa kikinpa kananpaq ashikunan.

Manam pipis qarqosha qech'usha kanqachu kikinpapitaqa yanqa mana kaqpitaqa.

CH'UNKA PUSAQNIN KAYNUYMI NISHA (18)

Lapan runam ima ayka munanqanman yarpäkunan mana pipis chayta amachanmanchu. Chaynuy imamansi munanqanman yarakuchun. Manam pipis amachanmanchu yäragonqanpita juk yärukuyman tikrakuptin. Chaynuy yäragonqanpita achka runata o juk runalata willapar yach'achiptin y yach'akuyninta yäragonqanman rurachiptin.

CH'UNKA ISQONNIN KAYNUYMI NISHA (19)

Lapan runam libri yarpach'akäriananpaq y yarpach'akonqanta rimananpaq. Chayta manam pipis amachanmanchu ni chaypita rabyakunmanchu pay yarpayninta wakin runata willapaptin. Lapan runatam musyachinman maych'üsi imanuyyasi, mayqan kasta rimaywansi musyananpaq.

ISHKAY CH'UNKA KAYNUYMI NISHA (20)

Lapan runam maych'üsi imach'üsi qotukäpäkunman imatasi al ita rurananpaq kaptenqa, manam pipis amachanmanchu chayta.

Manam pipis achka shuntakanqanman pushanmanchu mana munaqtaqa, chayman mana qotukayta munaptenqa.

ISHKAY CH'UNKA JUKNIN KAYNUYMI NISHA (21)

Lapan runam nasyunninch'u presidenti kananpaq yaykuyta pwedin. Mana kikin karga jinan markach'u akrasha runapaq bötunan.

Lapan runam iwal-la wakin runakuna jina, chaymi mandu kaymansi yaykuyta pwedin nasyunninpaq.

Marka runam munayniyoq presidenti o juk niraq mandu kananpaq ch'uraych'u. Chay mandu ch'uranakuy kanan jinan marka nasyun runakunapitam. Kay ch'uranakuy kanqa mana qonqaypam imaypis. Lapan chay nasyunch'u iwal bötapäkunan. Chay bötuga kanan pakaylapa o makinta alsaypa o papilch'u munanqanpaq iskribirkur jitaykuypa.

ISHKAY CH'UNKA ISHKAYNIN KAYNUYMI NISHA (22)

Lapan runam imaypis achka qotukaykur aroqch'u käqa kawayninpaq pägasha kanman, aruykar imasi rurakunapita mana manchakular kananpaq. Kay ali kaway y iwal kaway kikin nasyunpita kanan o juk lädo nasyunpita yanapasha kanan o achkaq runa qotukasha aroqita yanapasha kanan, kikin runa mantinikunanpaq y wakin matinisha kananapaq.

ISIIKAY C11'UNKA KIMSAN KAYNUYMI NISHA (23)

Lapan runa arunanmi maych'üsi, munanqanch'u aruyninta ashikunan mana aruyninaq kananpita.

Lapan runam iwal pägasha kanan ima aruych'u karpis. Manam kanmanchu juknin mas achka pägasha y jukaqnin mas walka pägasha juk junaq aruyninpita.

Lapan runa aronqanch'u aroqkaqpäqa kananmi juk junaq gananqanman yapasha mas ali kananpaq, seguränan kikinta y familyanta imanuyisi kanqantanuy, runa kayninta o juk imanaypasi seguränan o imanaypasi yanapasha kananpaq.

Lapan runa imach'üsi arorqa sindicato nenqanta rurapäkunan lapan qotukakuykur i ma aykach'üsi respetachikäriananpaq, imanuy respetachikäriananpaq kaykaqta rikaykur.

ISHKAY CH'UNKA CH'USKUN KAYNUYMI NISHA (24)

Lapan runa aronqanpita jamanqam, jamaykur munanqanta rurananpaq, aronqanpita jamanman imay öra aroq yaykonqanta rikaykur, y chaynuy kada wata jamanman juk killa. Chay jamanqanpita pägasham kanan maych'ümi arun chaypita.

ISHKAY CH'UNKA PICHQAN KAYNUYMI NISHA (25)

Lapan runa y familyankuna kanman ali kawayniyoq ali mikuypita, ali röpasha, kikinpa wasin kanman, me'diku qeshyar jampikoq aywananpaq y wakin mas munanqankuna. Aronqanch'u segurasha kanman qeshyaqtukur byudo kedarur, aronqanch'u däflakurur, chachayarur o imasi juk niraq pasaptin mantinikunanpaq.

Mamanpis wamrapis iwal kuydasham kanan ospitalch'u warmi qeshyakuruptenqa. Lapan wamra chaynuy shumaq atendisha kanan käsadu kikin warminch'u karpis o mana käsadu warminpita juk warmich'u karpis.

ISHKAY CH'UNKA SOQTAN KAYNUYMI NISHA (26)

Lapan runam eskwelaman yach'akoq aywanan. Eskwelach'u yach'akonqanpitaqa manam pipis ni pitapis päganqachu, iskribiyta liyiya yach'akunan primarianta ushanqankama. Kaykama lapan runam yaykunman yach'akunanpaq. Mas imapäsi yach'akuyta munaptenqa kanqa mas jatun eskwelakuna chaych'u ima yach'aymansi yaykunanpaq. Munaqkaqpäqa kanqa jatun eskwela imapäsi yach'akoqpäqa pi maypäsi lapanpämi kanqa.

Yach'akonqaqa kikin yach'ag runa kananpämi, imanuy mana runa jarupänapaq respetachikunanpämi. Manan pipis turyapasha kananchu alita imatasi rurakuptin. Asta mas ali kapäkuy ali kawakäriy mana liytur, mana pelyar wakin juk lädo nasyunkunawansi. Chaynuy achka imanirag qotukaqkunawanpis, imaman yärakoqkunawanpis. Chaynuy karga kapäkonqa alita rurar ali kawar kay lapan nenqantamuy kumliptin.

Taytankunaman akranan wamranpaq imapaq yach'akuymanisi yaykunanpaq.

ISHKAY CH'UNKA QANCH'ISNIN KAYNUYMI NISHA (27)

Lapan runa libri yach'anqan markach'u kustumbrinkunata rurananpaq y rikananpaq, imatasi rurayta yach'arqa jina rurakuchun yach'anqankunata. Chaynuy markanch'u imatasi alita ruraptenqa chaych'u yanapächun.

Pi runa imata ruranqanch'üsi alita yarqarachimuypenqa mana pipis ruranqanta rikakarachimuypenqa; chay rikakächimoqmi dweño kanan, paypa jutinch'u kanan. Chaynuy librukunach'u o librukunata kikinpa yarpaynilanwan iskribimorqa jutinch'ümi kanan. Chaynuy imatasi kikin ali ruranqanta rikakachimuypin kanqa. Manam juk rurakonqanta "noqam dweño kä" nir charikurkunmanchu ni jutinta ch'urachikunmanchu. Chaynuy ruraqpäqa kanmi leykuna respetachikunanpaq.

ISHKAY CH'UNKA PUSAQNIN KAYNUYMI NISHA (28)

Lapan runam kay mana jarupänakunapaq rurakanqanta respetänan. Chaynuy imata rurana kaptinsi juk lädo nasyunkunawansi shumaq kachun. Kay leykuna nenqannuy rurakächun y shumaq rasunpa rurakächun.

ISHKAY CH'UNKA ISQONNIN KAYNUYMI NISHA (29)

Lapan runa markach'u tiyaqkäqa ruranan lapan imanuy wakin rurapäkonqannuy chayta respetänan. Chaynuy lapanta rurar respetaptin markanch'u imatapis alita rurapäkonqa. Chay' nuy kikinpis alipaq rikasha kanqa. Chawraqa musyanqa markach'u imata rurana kanqantapis.

Lapan nenqantanuy markach'u rurar y respetachikur mana piwanpis jarupächikur kaptin mana pipis amachanmanchu kawayninch'u. Lapan runapis kapäkunan ali kawaych'ümi

imanuy leykuna nenqannuy, chaynuy lapanta respetar, wakin runakunawan mana imatasi ninakur kawapäkunanpaq, ali yarpayninwan yarpach’akur, wakin runakuna ali kanqanta rikananpaq, chaynuy achka runa qotukaykur aroqch’u karpis.

Kay mana runa jarupänakunanpaq kanqanta manam pipis amachayta o ama chayta rurashunchu” nir lapan ruraqkunata ninmanchu. Lapan nasyunpita runakuna qotukaykur runakuna respetachikunanpaq rurapäkonqanta.

KIMSA CH’UNKA KAYNUYMI NISHA (30)

Kay respetachikunanpaq kaykaq rurapäkonqanch ’uqa manam ima leysi nasyunpa kaqtaqa rurakayta pwedinchu ni rurakashachu. Chaynuy walka qotukasha o juk runa ruranalanpächu kay mana jarupänakunapaq kaykaq. Chaynuy mana pipis kay ruraych’u rimaqankunata illakächiyta pwedinchu.